

«El Camí», 14-iv-34; Castalla, EValor, c. 1950), oposat a l'espigot del Princ.; +*espigó de pitera* 'gran tija o eflorescència del capdamunt d'aquesta planta', Alginet (1962); *espigonada*, *espigonat*. *Espigó* f. més aviat que *espigor* CpTarr. (< *espigaó*, -ATIONE). *Espigós*.

Espigot 'panotxa desgranada' cat. or.; 'espigó del carro de bous', Vallespir (La Fou, DAg.); +*pirrossa* que el mascle de la boga fa' en el delta del Llobregat (1932); +*eina de ferro de la llar*', StJoan de les Ab. (1930); *espigotell*; *espigotejar*. *Espiguilla* [1613] o *espiguilleta* 'adorn del vestit de les senyores' (DAg.). *Espigum*.

Espigol 'Lavandula officinalis' [1409] 'Lavandula latifolia Vill.' (Serradell, *Sota Terra Club Munt. Terrassa* I, 127), del ll. tardà SPICŪLUM id., diminutiu de SPICUM 'espiga', dit així probablement pels poms o ramells en què se sol vendre la planta [Bertoldi, *ARom.* x, 201-20; *VRom.* v, 93-4], nom avui general en totes les terres de la llengua llevat del ross.: en el Princ. s'estén fins a l'extrem O.: al cap del Pallars (Tavascan, 1934), Benasc («me he escalfau la camisa dan *espigol*», Ferraz, 57); Llaguarres (1957), Alins de Llitera (1965), Les Garrigues (Granyena, l'Albagés, 1935-6), i continua al llarg del País Val. no sols el central sinó al Nord fins a la Tinença (Bel, Boixar, 1961) i al Sud fins més enllà del Benicadell (Banyeres, Alcalá de la Jovada, 1963); en alguns punts ha repercutit la *l* (*espligol* Olocau del Rei, 1961), canviada després en -r-, d'on el mall. *esprigol* (Tomàs Aguiló, DAg.; BDLC xi, 257); transposat SPICLU en ISPLICU va donar l'arag. *espligo* (amb ultracorr. i etim. pop., cast. *espliego*) i bc. dial. *izpiliku* (bisc.), Zaraitze *ixpiliku*, Roncal *expeligo* (Bonaparte, BSVAP xiv, 21.611; Azkue).

Una forma poc diferent ha dominat en rossellonès [1617, Miquel Agustí] i altres llocs, partint de SPICUM mateix, que avui anoto fins a l'extrem NE. (Estagell, Salses, Òpol, Vingrau, 1960) i igualment en el Conflent (Conat, Estoer, 1960; Jampy, *Muntanyes del Canigó*, s. v. *aspich*); antigament, no sé si l'espigol europeu [*AlcM?*] o alguna variant oriental usada com a espècia; en realitat sembla ser això, l'*espicanard*, cf. DCEC II, 393b60, entre altres raons perquè s'usava molt més al Sud, car la trobem en el S. XIII a Bna. i Tortosa: «nous noscades, giroffle, *espich*, cardemomi, galengar --- e tota altra especiaría qui-s vene a lliures, la li. una mealla ---», tarifa de Bna. 1271 (*EntreDL* I, 155.8; «carga de giroffle dóna de corredures 6 drs., carga de breül, 6 dr.; c. de paper, 6 d.; c. d'*espich* e de nous noscades e de nous d'exarc, 6 d.», *CostTort.* (ed. Ol., p. 389); en basc *ispiku* a l'Aezkoa (Bonap., l. c.), ronc. *izpiko*, alt-nav. *izpika* (Azkue), Lekeitio *espika* (Azkue, *Supl.*).

+*Respigar* 'espigolar', d'on *espigador*, -ora, frag. 'el qui cull els raïms no veremats'; *respigolar* 'espigolar' (Calaceit); *respigol* 'espigol', Rib. d'Ebre, 1936.

CPT.: *Espicanard* [S. XIV], pres del ll. *spica nardi* 'espiga del nard', veg. DCEC II, 393b54-57. Formacions sàvies: *Espiciforme*. *Espicifer*. *Espiciflor* (és bar-

barisme accentuar-lo a la *i*, com *AlcM*).

Espignador, *espignet*, V. *espinguet* *Espigó*, *espigol*, *espigolada*, *espigolaire*, *espigolar*, *espigonada*, -nat, *espigol(r)*, *espigot*, V. *espiga*

ESPILL, 'mirall', del ll. SPĒCŪLUM id., derivat del ll. arcaic *spĕcĕre* 'mirar'. □ 1.ª doc.: mj. S. XIII, Guillem de Cervera.

«Isach l'odor sentí / dels vestirs de son fiyl, / per què, lo benesí / e-l tenc per son *espiyl*», vertint «ut sensit vestimentorum illius fragrantiam» (*Gèn.* xxvii, 27), *Proverbis*, v. 320d, referint-se a Josep i a Isaac cec: la forma catalana (i no l'oc. *esp(i)elh*), doncs, assegurada per la rima, i el sentit és figurat ('imatge' o 'persona reverida'); també en sentit figurat en Muntaner, i amb valor material, Eiximenis i BMetge. Ja des d'antic els dialectes orientals van tendir a reservar-lo per a aquell ús, i amb caràcter cada cop més estrictament literari, preferint-li altrament *mirall*, mentre els occidentals el preferien també en el sentit material; OPou, com de costum dóna una mica a l'un i a l'altre: «lo qui fa *espills* o *miralls*: specularius» (*TbPu.*, 163).

Avui l'àrea popular de l'ús d'*espill* ha reculat pel Nord, quedant limitada a la zona a l'O. de la línia Segre-N. Pallaresa; segueix usant-se en el Matarranya (Pena-roja, BDC ix, 70), Tortosa (BDC III, 96), Fraga (iv, 37.40) i Alta Ribagorçana (BDC vi, 29); també el sento usat en sentit ben material al Campell, i més figuradament a St. Esteve de Llitera (1956). La llengua literària el reprèn en el S. XIX amb els valors metafòrics, fins en els escriptors del cat. central, si bé sobretot en poesia i en certs usos prosaics molt emfàtics: «ell contra mi! dels éssers, aquell que més amava: / aquell de qui volia la pensa per *espill*, / com plau als astres veure's lluhir en la mar blava / y a un rey, sa noble estampa mirar als ulls d'un fill», *Atl.* (128).

El mot llatí s'ha conservat en l'it. *spēcchio*, cast. *espejo*, port. *espelho*, i arag. ant. *spiello* (1406), que, igual que el català tenen una vocal corresponent regularment a la ĕ llatina; no és clar que hi vagi haver una variant antiga i difícilment explicable en -ĭCŪLU, per més que així sembli establir-ho el sard *ispiju*, *sprigu*, i almenys en aparença el bc. *ispilu* (guip., bisc.), que ja deu reflectir-se en les glosses riojanes de San Millán (mj. S. x) en la grafia *spillu* (MzPi., *Orig.*, n.º 115, p. 492); però és més problemàtic encara que a això correspongui l'occità (on avui el mot s'ha antiquat), car si bé hi ha *espil* en la «Carta del Preste Joan a l'Emperador d'Alemanya», text de princ. S. XIII que conté bastants catalanismes (i aquest deu ser-ho),¹ en la major part dels antics testimonis occitans, la forma *espeilh* no està en rima i en rigor pot correspondre a ĕ, de manera que per al cas només tenen força la forma *espeilh* dels *Vicis e Vertutz* del S. XIII, que suposa ĕ, i en sentit contrari una rima amb *coselh* en Matfré Ermengaut, rimaire tardà de molts milers de versos i d'escassa autoritat en un mot així (és veritat que hi ha *espeilha* verb, però en una forma ver-